

ОСНОВЕ ИНКЛУЗИВНОГ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА

Вежбе 13

**УСПЕХ ОБРАЗОВАЊА ЗАВИСИ ОД
ПРИЛАГОЂАВАЊА ПОУЧАВАЊА
ИНДИВИДУАЛНИМ РАЗЛИКАМА МЕЂУ
ДЕЦОМ/УЧЕНИЦИМА.**

Yuezheng, in 4th century B. C., Xue Ji

*Ако дете не може да учи на начин на који га
поучавамо, треба да га поучавамо на начин на
који може да учи.*

Традиционални образовни систем

- Школа је прилагођена просеку.
- Дубина, ширина градива, постављен норме одговарају просечним ученицима.
- Тенденција да две групе ученика остану ускраћене.
 - Ученици с потешкоћама
 - Даровити ученици

- Свако дете, кроз наставу, има право да напредује у оноликој мери и онолико брзо колико му је потребно да искористи своје потенцијале – то би требао да буде један од главних циљева образовања.
- Треба развити низ различитих метода учења и поучавања како би задовољили потребе деце различитих способности и тиме побољшати квалитете образовања.
- О деци која се истичу изузетношћу у једном или више подручја говори се као о **даровитој и талентованој**, те им је потребно посебно образовање које ће им омогућити да развију своје натпросечне способности.
- Способна деца често прибегавају асоцијалном понашању, ако им се не понуди више и не обогаћују образовањем.

- Шта је даровитост?
- Које су врсте даровитости?
- Које су теорије даровитости?
- Како се идентификују даровити?
- Који су проблеми даровитих?
- Шта са даровитима?
- Како са њима радити?

Десет најчешћих заблуда о даровитости

- 1. Сва су деца даровита.
- 2. Надарена деца успевају у животу без обзира пружамо им подршку или не.
- 3. Надарена деца воле школу и добијају добре оцене.
- 4. Издвојимо ли надарену децу у посебну групу, постаће снобови.
- 5. Надарена деца долазе углавном из образованијих и ситуиранијих породица.
- 6. Надарена деца нису свесна да су “другачија” док им то неко не каже.
- 7. Надарену децу треба запослити, иначе ће постати лења.
- 8. Учитељи воле да имају даровиту децу у одељењу.
- 9. Надарена деца су добра у свему што раде.
- 10. Посебни програми за надарене су “елитни”.

- Један од првих заговорника идентификације даровитих био је Платон.
- У древној Кини, још у 7. веку, даровиту децу су образовали на двору.
- У Европи, први покушаји образовања даровите деце били су у 19. веку.
- Данас се поставља императив прилагођавања наставе деци са вишим интелектуалним способностима.

Док није даровитост постала “психолошки феномен”, препознавана је као извор друштвене, а потом и личне добробити, као и драгоценост коју треба на време открити и неговати. Током историје је изазивала дивљење, али и завист и зазор, која је била изједначена с лудилом “људи су се плашили даровите деце мислећи да су ова запоседнута, је сувише рано знају сувише тога” (Winner, 1996; videti такође Dalzell, 1998; Goldsmith, 2000; Whitmore, 1980).

Шта је даровитост?

- Постоје бројне дефиниције даровитости.
- Терминолошка збрка - због много сличних појмова и термина, зато треба бити опрезан при коришћењу ових појмова.
 - Надареност
 - Генијалност
 - Чудо од детета
 - Елитизам
 - Талентованост
 - Супериорност
 - Изузетност
 -

Дефиниције даровитости

- Како бисте ви дефинисали даровитост?
- Ако одговор на питање шта значи бити даровит потражимо у стандардном речнику српског језика, открићемо да се овај атрибут односи на онога „који има нарочитих способности за нешто“, ко је „талентован“

•

- Даровитост је скуп особина које омогућавају појединцу да има потенцијале за доследно постизање наппросечних успеха у неком друштвено цењеном подручју (Koren, 1988).

- У Голтоновој концепцији (19. век), даровитост је операционализована као екстремно одступање од просека у постизању еминентности, да би истовремено – негирањем значаја срединских фактора – еминентност била изједначена са наслеђеном „природном способношћу“.

- Терман је, 1921. године, на Универзитету Стенфорд покренуо вишедеценијски лонгитудинални пројекат *Развојна студија генијалности (Genetic Studies of Genius)*.
- Како је даровитост поистоветио са високом интелигенцијом, а интелигенцију изједначио са постигнућем на тесту, Терман се може оценити као пропагатор схватања да је даровитост оно што мере тестови интелигенције (тј. висок IQ) – схватања које је, без обзира на извесне недостатке, за наредних 40 година устоличено као водећа дефиниција даровитости.

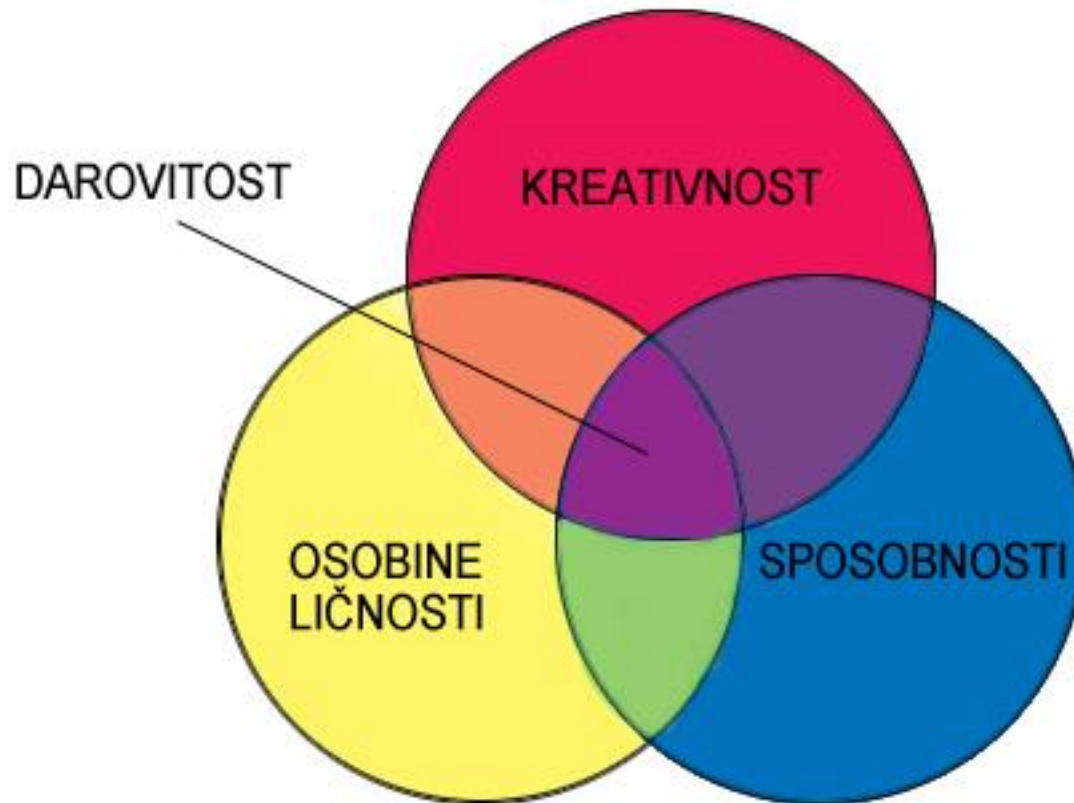
Рензулијева концепција три прстена (The three-ring conception of giftedness)

- Даровито понашање резултат је интеракције три основне групе људских особина:
 - натпросечне опште и/или специфичне способности,
 - високе усмерености на задатак,
 - високог степена креативности.

ВАЖНОСТ ИНТЕРАКЦИЈЕ!!!

- Само постојање једне од наведених особина не подразумева даровитост.
- Интеракција међу њима резултира даровитим понашањем. Само ако постоји интеракција сва три прстена може доћи до изванредних постигнућа и понашања која су последица даровитости.

- Рензули разликује две врсте даровитости:
- **Школска даровитост** (тестовна даровитост и даровитост за школско учење) - односи се на оне способности које се захтевају у традиционалној настави и на тесту интелигенције.
- **Креативнопродуктивна даровитост**

Рензулијева концепција три прстена (The three-ring conception of giftedness), 1978.

Натпросечне способности

- Рензули: довољна натпросечна способност.
 - Најпродуктивнији људи не морају бити генијални.
- Две врсте:
 - Општа: процесирање и интегрисање информација и искуства, апстрактно мишљење.
 - Специфична: извођење неке активности, сликање, и сл.

Креативност

- флуентност,
- оригиналност
- флексибилност,
- отвореност за искуства,
- интелектуална радозналост и разиграност,
- естетска осетљивост

Преданост задатку

Генијалност је 1% надахнућа и 99% зноја.

Thomas A. Edison

- Енергија коју неко улаже у решавање неког проблема или задатка.

ПРЕДАНОСТ ЗАДАТКУ = ? **МОТИВАЦИЈА**

Високе способности и креативност без мотивације не могу довести до продуктивности и високих постигнућа.

То је чест случај у школи. Ученици са много потенцијала али без мотивације резултирају ниским постигнућем. На мотивацију се може утицати!

Још неке дефиниције...

- Таненбаумов психосоцијални приступ даровитости
- Фелдхузенова композитна концепција даровитости
- Чиксентмихаљево схватање талента

Гарднерова теорија мултиплих (вишеструких) интелигенција или талената –савремена теорија интелигенције.

Гарднер (1983) је, посматрајући начин људског интелектуалног функционисања, потврдио могућност постојања релативно независних међусобних функција интелектуалних способности.

На основу тог закључка разрадио је теоријску концепцију у којој је људске способности поделио на седам врста и назвао их “седам интелигенција

- Вербално-лингвистичка интелигенција
- Логичко-математичка интелигенција
- Визуелно-спацијална интелигенција
- Музичко-ритмичка интелигенција
- Телесно-кинестетичка интелигенција
- Интраперсонална интелигенција
- Интерперсонална интелигенција
- Касније додате: природњачка и духовна интелигенција

- Гарднер сматра са свака особа има јединствену мешавину свих ових интелигенција, с тим да се поједине од њих јављају различитим интезитетом.
- Ако се код неког појединца нека од тих интелигенција јави у значајно већем интезитету, он ће бити даровит у том подручју.
- Како се постојање израженије развијенијих способности јављају у неком подручју већ у детињству и даровитост детета се, такође, исказује у споменутим подручјима
- Уважавање Гарднеровог схватања вишеструких интелигенција, пружа нам богатији увид у дететове способности и потенцијале за постизање успеха него што то чини стандардни “коефицијент интелигенције”.

- Иако његово схватање интелигенције многи сматрају тек теоријском концепцијом, његову одрживост у пракси Гарднер доказује кроз свој пројекат “Спектрум”.
- Примена његових резултата на свакодневне васпитно-образовне ситуације има за циљ подстицање деце на развијање целог спектра различитих способности, односно различитих типова интелигенције, тачније њихових “личних интелигенција”.

- Потенцијали готово све деце предшколског узраста су велики, па активности са свом децом морају бити усмерени на њихов развој.
- Деца виших и високих способности, деца са израженом креативношћу и неким посебним талентом, могу бити посебно осетљива на недовољно подстицање њихових развојних потенцијала.

Лингвистичка интелигенција

- **Лингвистичка интелигенција** подразумева наглашени интерес према речима и начину на који се речи користе у читању, писању и говору. Она такође укључује уживање у играма с речима, страним језицима, причању прича, креативном писању или читању. Особе код којих је развијенија лингвистичка интелигенција воле да читају књиге, стрипове, новине, пишу песме и приче, углавном немају проблема са јавним наступањем и говорењем, добри су комуникатори и сл.
- Деци треба пружити мноштво прилика да: разговорају, дискутују, улазе у групне интеракције, пишу есеје или текстове на задату тему, слушају различите говорнике, креирају дијалоге са партнером или са групом сарадника, дају говорна упутства, баве се креативним писањем, читањем, писањем изештаја или новинског чланка и др

Музичка интелигенција

- Особе које имају развијену музичку интелигенцију, осим што воле и уживају у музици, боље разумеју ритам, мелодију и звучне мотиве, лако памте мелодије, осећају разлику између разноврсних инструмената који свирају у исто време, имају развијенију ову врсту интелигенције. Такође уживају у активностима као што су певање, свирање неког инструмента, слушање музике и радо одлазе на концерте.
- Деца треба да пружити прилике да: свирају неки инструмент, изводе неке музичке тачке, креирају различите музичке форме, слушају различите врсте музике, гледају филмове или слушају приче о музици и сл.

Логичко-математичка интелигенција

- **Логичко-математичка интелигенција** подразумева лако познавање и примену бројева и математичких појмова, проналажење образаца и лакоћу у уочавању односа, узрока и последица у науци. Ова врста интелигенције долази до изражаја у: решавању проблема и загонетки, решавању математичких задатака напамет, кориштењу рачунара и учењу компјутерских програма и језика, представљању чињеница помоћу мапа, као и у проналажењу решења у детективским причама. Оно што повезује све ове различите активности, а што је кључни елемент ове интелигенције, јесте **логика** која се користи као средство у решавању проблема.
- Деци пружити прилике да: решавају проблеме, састављају слагалице, проналазе образце, упоређују и супростављају ствари, класификују идеје и материјале, истражују нове материјале, раде статистичке анализе, траже нове локације, изводе основне математичке операције, користе калкулатор, рад на рачунару, састављање танграма и извођење научних пројеката и др.

Просторна или спацијална интелигенција

- Оно што је својствено за ову интелигенцију је да се у овом случају ради о учењу и размишљању у сликама. Особе које имају наглашену ову врсту интелигенције боље памте лица него имена, воле цртањем или скицирањем да изражавају своје идеје, уживају док састављају и растављају ствари, примећују стил одевања, аутомобиле или друге ствари из живота, чешће цртају или нешто жврљају, уочавају облике у свету око себе, уживају док гледају филмове и сл. Неки људи ту интелигенцију исказују кроз активности као што су ликовна уметност, фотографија, филм или дизајн, док је други изражавају кроз архитектуру, моделарство, грађевинарство или проналазаштво.
- Деца требају мноштво прилика да: цртају, вајају, баве се усклађивањем боја, организацијом и реорганизацијом ствари у простору, слажу слагалице, дизајнирају постере, лога или летке, организују изложбу уметничких радова, фотографишу, моделују, раде са манипулативним материјалима, али и да се баве спортовима и другим активностима у простору и сл.

Телесно- кинестетичка интелигенција

- Ова интелигенција је заступљенија код оних особа које изражавају себе и своје способности користећи своје тело, што значи да они мисле и уче телом. Реч је о особама које: воле кретање и физичку активност, лако и брзо уче физичке вештине, уживају да учествују у скечевима или позоришним комадима, успешни су спортисти, вешти су у примењеној уметности, вајарству, плетењу и шивењу, градњи модела, имају добру координацију покрета, елегантно плешу, изводе мађионарске трикове и сл. (али не све од тога).
- Деца требају мноштво прилика да се баве кретањем, растезањем, телесном вежбом, креирају игре кретања, користе тело приликом учења, користе језик знакова, пантомиму, да се баве трчањем и другим спортским дисциплинама, глумом и др

Интерперсонална интелигенција

- Интерперсонална интелигенција изражава способност особа да: лако упознају људе и склапају пријатељства, уживају посматрајући људе и анализирајући њихов говор тела, уживају у групним активностима и живим разговорима, добро организују активности за себе и друге, знају побудити интерес код осталих за неки заједнички посао, брину о томе шта је исправно, а шта погрешно, воде рачуна о томе како се други осећају, брину о другим људима и у проналажењу начина како да им помогну јер управо ова интелигенција омогућава да разумеју друге.
- Децу са развијенијом овом врстом интелигенције често запажамо као вође и организаторе у групи. Помажу у решавању сукоба, лако започињу игру, омиљена су, добро се слажу са другом децом.
- Деца требају мноштво прилика да: играју игре улога, раде у групи, сарађују са вршњацима, стварају тимове за решавање проблема, организују квиз активности, групне дискусије, организују догађаје и прославе и др.

Интраперсонална интелигенција

- Ова врста интелигенције подразумева тенденцију о способности људи да су више окренути сами себи, јер добро познају себе и имају добру идеју о томе ко су и шта могу. Особе код којих је ова интелигенција развијенија свеснији су својих осећања и могу боље да разумеју себе него што то други могу. Способни су да зацртају личне циљеве, размишљају о својим искуствима и уче на њима, проводе време дубоко размишљајући о ономе шта је њима важно и размишљајући о својој будућности. Преферирају активности које могу изводити сами.
- Деца са развијенијом овом врстом интелигенције могу исказивати велику упорност у ономе чиме се баве, љуте се кад их “прекидамо усред посла”. Неки их због тих особина сматрају “својеглавима”, “тврдоглавима”, али они, једноставно имају израженију свест о себи.
- Деца требају мноштво прилика да: проводе више времена у промишљању о ономе што се догодило и о наученом, индивидуална промишљања о томе како се дошло до одређеног решења, да се баве медитацијом, радећи самопроцену личних или групних циљева, одређивањем сопственог стила учења, савладавањем основних корака у бољем доношењу одлука и сл.

8.Натуралистичка (природњачка) интелигенција

- Ова интелигенција је заступљена код особа које воле природу и околину у којој живе, примећују природу где год да су, имају добро памћење за детаље везане за места на којима су били, воле животиње и биљке и лако их препознају, имају способност разумевања различитих ситуација и сналажења у њима или на различитим местима, воде рачуна о својој природној околини, уживају да пешаче или кампују у природи, показују интерес за језера, реке, океане, астрономију и све оно што се тиче природе.
- Деца требају мноштво прилика да: бораве у природи, баве се циљаним посматрањем одређених промена у природи, бригом о животињама и природи, учешћем у еколошким активностима, изводе разне научне пројекте, гледају документарне филмове о великим научним открићима, често посећују музеје, планетаријуме и сл.

Натуралистичка (природњачка) интелигенција

- Ова интелигенција укључује осетљивост и капацитет особе да се бави дубоким питањима о људској егзистенцији, као што је значење живота, зашто умиремо и како смо настали и сл.
- Деца требају мноштво прилика да: промишљају о настанку света, као и о узрочно-последичним односима у свакодневном животу, читају литературу која третира егзистенцијалистичке теме, проширују своја религијска и друга духовна интересовања и сл

Особине личности

- Споменули смо већ да васпитачи, описујући даровиту децу, често наводе су то деца која нешто чине: пре, више, дуже, брже, успешније, боље, другачије, квалитетније.
- Али, постоје и деца која такође имају израженије развијене неке способности, а ипак не показују знакове даровитости.
- Зашто?

- Саме високоразвијене способности нису довољне да би се даровитост исказала.
- Даровити појединци имају и неке специфичне особине личности.
- Од особина личности које придоносе исказивању даровитости највећи се значај придаје специфичној *мотивацији*.

- Искусни васпитачи који обраћају пажњу на даровиту деци у својим групама, као децу која исказују мотивацију својствену даровитој, препознаће ону која:
 - ***Рано исказују специфичне интересе*** – фасцинирани су неким проблемом и његовим решавањем, показују велик интерес и знатижељу, ентузијазам у раду, ништа им није тешко да ураде како би задовољили те своје специфичне интересе.
 - ***Исказују велику усмереност циљу*** – раде предано и упорно, марљиво, концентрисано, имају изражену потребу за постигнућем, раде и у неповољним условима, пропустиће и игру и цртаћ, чак су спремни и на сукобе с онима који их ометају у раду.

- *Исказују велику радну енергију* – већ у узрасту од 3-6 година сатима могу да раде на проблему који их занима, без засићења и знакова умора.
- *Фасцинира својим великим знањем.*
- *Имају позитивнију слику себи.*
- Она су за оно чиме се баве *интризнично мотивисана*, све их у њима “тера” да тако раде.

- *Исказују велику радну енергију* – већ у узрасту од 3-6 година сатима могу да раде на проблему који их занима, без засићења и знакова умора.
- *Фасцинира својим великим знањем.*
- *Имају позитивнију слику себи.*
- Она су за оно чиме се баве *интризнично мотивисана*, све их у њима “тера” да тако раде.

Грешке у препознавању даровите деце

- Јављају се најчешће због прецењивања или потцењивања неких његовових особина.
- Обично се вежу за:
 - Породични статус детета
 - Понашање детета
 - Знање детета
 - Телесни изглед детета

Неке основне потребе дааровитог детета у васпитно-образовном процесу

- Уочена или не, даровита деца шредшколскогузраста имају посебне потребе у васпитању и образовању које произилазе из њихових специфичних особина, посебно развијених способности, о чијем одговарајућем задовољавању зависи њихов целокупни даљи развпј.
- Неки од најосновнијих потреба даровите деце су:

- Потреба за контактирањем с вршњацима према хронолошком узрасту.
- Потреба за контактирањем с вршњацима према „интелектуалном узрасту“.
- Потреба за радом у обогаћеними проширеним васпитно*образвним програмима,
- Потреба за независношћу у учењу.
- Потреба за широким програмом којим се подстиче целокупни развој детета,

„Незгодна“ понашања даровите деце због незадовољених васпитно- образовних потреба

- Агресивност и/или досада
- Изазива их:
- Недовољно изазовно окружење.
- Зхатев да детет учи оно што зна.
- Одбаченост даровитог детета од стрене мање способне деце у групи.
- Немогућност играња са мање способном децом и уживање у игри.
- Нетолерантност према мање способној деци јер са њима не може да подели своје интересе, а они не прихватају његове идеје.

- Фрустрираност и претерана осетљивост.
- Најчешће се јавља као последица раскорака између високих циљева које је дете себи поставило (што им омогућава њихова интелектуална супериорност, развијена способност апстрактног мишљења, креативност и страствени интереси за неко подручје) и немогућност њиховог остварења (нпр. због недовољне развијености fine моторике, неодговарајућих услова васпитања и образовања).

- Изражена самокритичност.
- Нека деца стичу негативне ставове према вртићу па и према школи и тамо се понашају неприлагођено, ако им се не допусти да уче оно шта желе и онемогућује да задовоље специфичне интересе.

- “Монополисање” одраслих.
- Предшколско даровито дете је у великој мери упућено на одрасле у налажењу одговора на своја бројна питања и врло је захтевно у погледу количине пажње које тражи.
- Често је склоно да заокупи одрасле више од остале деце.
- Због таквог “монополисања” васпитача, остала деца могу даровито дете да одбаце, а сами васпитачи, овакво понашање детета, наводе као један од већих проблема.
- Даровита деца понекад имају обичај да са одраслима комуницирају као са “себи равнима”, отворено исказују своје мисли и идеје па и да се сукобљавају са њима како би их одбранили, што васпитачи понекад тумаче као неприлагођено понашање.

- Cvetković–Lay, J. (2002). Darovito je, što ću sa sobom? Priručnik za obitelj, vrtić i školu. Zagreb: Alinea.
- Cvetković–Lay, J. i Sekulić–Majurec, A. (1998). Darovito je, što ću s njim? Priručnik za odgoj i obrazovanje darovite djece predškolske dobi. Zagreb: Alinea